

УРБАНИ ЛЕГЕНДИ

ВАСКО МАРКОВСКИ

КНИГАТА Е ОБЈАВЕНА СО
ПОДДРШКА НА ГРАД СКОПЈЕ

ЕДИЦИЈА – „ПЛОЧКА“

Главен уредник
Филип Димевски

Јазична редакција
Андреј Јованчевски

Наслов на оригиналот:
Васко Марковски
УРБАНИ ЛЕГЕНДИ

Компјутерска обработка
Бегемот

Ликовно уредување
Наталија Лукомска

© Сите права на изданието ги има БЕГЕМОТ ДООЕЛ – Скопје. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени или електронски медиуми без писмено одобрение од издавачот.

ВАСКО МАРКОВСКИ
УРБАНИ ЛЕГЕНДИ

ЛЕГЕМОТ

Скопје, 2018

УРБАНАТА МИТОЛОГИЈА ВО ЗАПИСИТЕ НА ВАСКО МАРКОВСКИ

Книгата „Урбани легенди“ од Васко Марковски по многу свои нешта е вредно и необично остварување во доменот на нашата хроничарска литература. Ваквиот вид хроничарски записи не се многу чести кај нас. Тој факт зборува дека самиот овој жанр е доста комплексен и специфичен. Затоа, потребен е особен пристап, истражувања и пишувачка дарба. Потребно е суптилно прелевање на сите овие аспекти едни во други за да може да се дојде до саканиот резултат, а тоа значи пластично да се наслика едно време, неговата специфика, случувањата и личностите. Без оглед дали станува збор за музиката, некој друг вид на уметноста, спортот, или секојдневното урбано живеење.

Доминантниот дел од книгата ги опфаќа урбаните легенди главно од градот Скопје, но опфатени се и неколку други градови во Македонија, како што се Битола, Охрид, Струга, Велес, што на книгата ѝ дава една посебна димензија. Без оглед на тоа дали станува збор за музичките групи и бендови, изведувачите и основачите на тие бендови, кои биле култни во својата средина и останале такви, или, што е чест случај, денес се подзаборавени. Станува збор, главно, за карактеристични андерграунд собиралишта со свој концепт и филозофија на животот кои оставиле неизбришлива трага. Присутни се и други урбани феномени кои Васко Марковски не дозволува така лесно да бидат предадени на заборава. Затоа што тие биле душата, биле алфа и омега на нечиј живот во тинејџерските години и младоста, но и подоцна. Така се развива една документарно-фактографска, но и уметнички широка слика за животот во градовите, особено во градот Скопје, која многумина малку ја познаваат,

а која Марковски, како автор, педантно и вешто ја запишува, анализира, истражува.

Авторот на книгата опфаќа еден широк временски период во истражувањата на урбаните феномени, во неа се спомнуваат личности и настани од шеесеттите години, па сè до 2000-година, кога се затвора култното скопско собиралиште „ЗиЗи (топ)“. Оние кои го доживеале тој период (или периоди) од животот на градот не без возбуда ќе си ги обноват спомените, а помладите генерации ќе имаат можност, на еден автентичен начин, преку личните сведочења на авторот, но и другите сведоци на времето претставено во оваа книга, да се потсетат на традицијата која самата по себе веќе е влезена во легендите. Освен „ЗиЗи (топ)“, во книгата ќе продефилираат култните места како „Ван Гог“, „Клуб 21“, „Хард Рок“, „Фибо“, кафулињата на Ѓоко и Силва „Багдад кафе“, „Аркус“, „Медиум“, „Мала станица“, „Менада“, потоа, „Арарат“, „Тиква зелена“, „Пони“, „Браво“, „Моџо“, „Мало Браво“, „Капан ан“, „Сабвеј“ (во Струга, „каде што се запознаваа рокенрол луѓе од сите краишта на Македонија“), потоа „Арт“, „Џупски рај“ (култно собиралиште во Охрид „ако сакаш да ја поминеш вечерта без пари“), како и „Галерија 7“, „Флок“, „Круг“, „Кастро“... Ова е вистинско богатство од култни места, кои, поради бројноста, не можат во потполност да се наведат.

Авторот посебно место му посветува на панкот и панкерите во Скопје, нивната музика, нивното собиралиште на „Коцка“ кај ЕСМ, кое предизвикуваше нескриено внимание кај скопјаните, па сè до некои облици на постпанк музиката. И не станува збор само за панкот. Во

книгата е застапено вистинско разнообразие и богатство на имињата на изведувачите и на групите, музичките состави кои беа и останаа урбани легенди. Се укажува на нивните композиции, на улогата и значењето на „Рок фест“, на диск-џокеите и диско клубовите. Сите тие, во еден ваков текст каков што е нашиов, речиси е невозможно да се наведат, без повеќето значајни личности да се испуштат. Затоа му го препуштаме задоволството на читателот со посебен интерес сам да патува низ книгата и да ја открива таа богата урбана митологија од групи, вокали и композитори, кои на свој начин го задолжија градот со своите вредности. Честопати оспорувани, малку познати и негирани, но од денешен аспект апсолутно респектабилни и вредни. На нив, низ целата книга „Урбани легенди“ со право укажува и им оддава заслужена почит авторот Васко Марковски.

Но тоа не е сè што треба да се каже за оваа инспиративна книга, подеднакво предизвикувачка за повеќе генерации. Таа не ги опфаќа само аспектите на популарната музика во речиси сите нејзини видови, подвидови и тенденции, туку опфаќа и повеќе урбани легенди од другите сфери. Тоа ѝ дава широчина и специфична тежина на книгата. Тоа се приказни за повеќе личности, места и објекти. На пример, вниманието на читателот сигурно ќе го привлечат и приказните за животниот пат и судбините на боксерите Бранко Фиат и Мумин, за чинарот во Охрид, за Алфонсо, постојан гостин на кафеаната „Пелистер“ со својот специфичен стил на однесување и облекување и неговите артистички ангажмани. Потоа, замокот во Црнице или „куќата на стравот“, која денес е урната, за оџакот на фабриката „Конзерва-експорт“ во Мичурин, кој беше еден од симболите на градот а денес веќе не постои, за Железничарот кој успешно ги лекуваше исчашениците и повредите на зглобовите и рбетот на скопјани, за слаткарницата

„Апче“, за автобусите Лејланд, за куќата на Вагнер во Битола, за клучарот Мирко, за Рекорд, за Ленин и Реџо Пампур, за славните радио-станции, за продавниците на плочи и дискови,, „Југотон“ и „Баги шоп“.

Во своите истражувања Васко Марковски користи еден метод кој е неопходен за ваквиот вид пишување: максимално ги користи сопствените сеќавања и лично то сведоштво за настаните и личностите кои се предмет на неговиот интерес. Но, потешкиот дел на овој вид ангажман се трагањата по настаните кои дамна се случиле, како и напорот да се откријат личностите кои судбината ги одвела по други патишта, а чии сведоштва се клучни за приказната. До таквите личности и настани понекогаш се доаѓа случајно, но главно преку долготрајни и исцрпни истражувања, како што тоа е направено во „Урбани легенди“.

Затоа, на крајот, може да се заклучи дека книгата „Урбани легенди“ на Васко Марковски претставува збогатување на хроничарската литература, пред сè за Скопје, но и за некои од другите градови во Македонија.

Данило Коцевски

ПОВЕЛЕТЕ И ПРОСТЕТЕ

Животот понекогаш ни носи предизвици што отпрвин ги доживуваме како наметнато оттргнување од идеите на кои посветено сме работеле и давале плод, кој правел да се чувствуваме реализирани. Но, колку и да личи неправедна разделбата со некој таков проект предвреме, толку знае да нè изненади и наградата за трудот што сме го вложили, набргу откако сме се надраснале себеси – гордоста и суетноста. Посветеноста неминовно бидува наградена и наметнатото оттргнување сè повеќе се претвора во убав предизвик.

Така некако почна и приказната за серијалот текстови „Урбани легенди“, настанати во периодот од 2010 до 2011 година, како редовна рубрика во тогашниот неделник „Форум“. Пред читателот се 45 приказни од урбаното живеење во Скопје и во Република Македонија, во чиј фокус се личности, места и феномени на урбаното живеење.

Охрабрувачка беше интеракцијата со читателите, што почна да се развива уште при објавувањето на првите неколку епизоди, кои набргу станаа главните консултанти за насоките што друго би требало да опфати некоја од следните епизоди или која личност би требало да ја „овековечиме“ со некоја следна приказна.

Неколку години подоцна, се создадоа условите да ги послушаеме за уште еден нивни совет – приказните од серијалот да ги собереме во едно заедничко издание. Иницијативата дојде од издавачката куќа „Бегемот“, а радоста стана уште поголема што, како покровител, зад изданието застана и Градот Скопје.

Приказните ги преобјавуваме конзервирани, со незначителни мали интервенции во типографскиот стил, дополнети со постскриптуми во приказните каде што имаме новонастаната ситуација, најчесто, кога портретираната личност или објект засекогаш сме ги загубиле.

Ги ставаме пред вас, почитувани читатели, и пред судот на времето, за тоа како некогаш сме размислувале и дали нешто сме прецениле или потцениле. Со нив, воедно сакаме да им искажеме благодарност и на хроничарите на градот и на нашата поблиска топографија од кои некогаш сме се хранеле со информации, ни биле и сè уште ни се поттик: запсиите на Салих Асим-бег, на Данило Коцевски, репортажите на Марко Арсовски, и на знајните и незнајните патеписци и хроничари на нашите градови.

Повелете и простете!

од авторот

ОКЕАН ПАЦИФИК

Во тие снамќорени времиња, кога од секој нов бенд се очекуваше да отсвири нешто што звучи како „Мизар“, се појавија дечките од Титов Велес, со оригиналност и луцидност што бараа поинаков сетинг на умот за да бидат сфатени како што треба.

На тоа, дедо ми би рекол: „Еее.. то' беше бенд, не шака!“. Бог да го прости! Навистина. Таков бенд тешко дека некогаш ќе се повтори, како и да ги ставиш на вагата. Сакаш „дајврзити“, сакаш свирачка супериорност, сакаш спонтаност и уиграност, сакаш зрело и духовито подбивање со авторитетите на музичката историја и индустрија? Тие се сето тоа – бенд составен од луѓе со различно верско и етничко потекло, со различни животни преокупации и предизвици, свирачи за кои е сеедно дали на гитарата ѝ фали некоја жица, на пример – втората, за да можат најнормално да го отсвират своето, со дух и мајсторство – ко жена му на **Френк Запа** да ги родила. Сеедно дали настапуваат со формација што била

формирана ад хок, за некој настан за кој дознале во 5 до 12, ќе бидат доволно сигурни во себе и доволно опуштени, а вешти, да ѝ одржат весело лекција на инфантилната математичка прецизност на **Моцарт**, на провинциската претенциозност на Р. М. Точак или на фалбацилакот за заводништвото на **Џерер** и на **Фери**. „Океан Пацифик“. Бенд што мора да се обнови! Името „Океан Пацифик“ веројатно првпат го сретнав во некое од есенските изданија на „Екран“, петочниот неделен магазин, кој повремено знаев да го купувам, особено наесен, кога, кај и да е, требаше да се појави страницата со купонот и конкурсните правила за пријавување на „Рок-фест“, доцните осумдесетти.

Уште веднаш, некој ми ја беше наполнил главата со негативна предрасуда за нив – „Океан Пацифик (Титов Велес)“. Дали **Марјан Бугарот** – другарот од маало, кој денес вози супер брз воз во Мелбурн, или, пак, некој од контроверзните осврти во „Екран“ на **Грета Оџакова**, за некоја од веќе минатите вечери на тогаш угледниот „Рок-фест“? Толку ми ја беа наполниле главата дека гледале иритирачки бенд, од кој немаш што да очекуваш – дури ни да им се ситиш гледајќи им го сеирот – што бев вчудовиден кога **Џоле** ми рече дека **Баба** – драгиот Баба, со кого тогаш ме запозна – дошол таа вечер за само нив да ги гледа. Првата нивна свирка ја изгледав збунето, распнат меѓу контроверзните предрасуди и ентузијазмот на Баба. Но, во сеќавањето остана да тлее мислата: „Овие го имаат срањето!“, што би рекол драгиот поранешен колега **Мирче Чашуле Флашуле**. Лик со имиџ на чобан, со гунче и специјално пуштени бркови и шишки сечени ко со тенџере од еден литар ставено на фаца, свири на гитара со, очигледно, скршен врат (или митот веќе почнал да му упаѓа во меморијата на разумот!), свири нешто што и јас, како и Грета, тешко можев да го сфатам, а панкерите збеснаа: скокаа и се качуваа на сцената на огромно задоволство на изведувачите. Веќе не можам јасно да се присетам како поминаа годините (или месеците?) до следната средба со нив, до мигот кога пред мене се појави касетата „Демоскоп 2“ – белата, второто продолжение од тогаш култните компилации на македонски рокенрол, изданијата на радиото „Клуб 100“, предвесникот на новиот бран во етерот по кој подоцна засурфа *Стотројка*. Во следните неколку месеци, да имаше касетофонот уста да зборува, сигурно ќе му дојдеше преку глава и ќе се развикаше: Доста веќе со таа „Дабл трабл!“ Доста веќе со тие „Океан Пацифик“.

Но, тешко дека некој можеше да остане рамнодушен на тоа – начинот на музицирање што подоцна го откривме кај *Frank Zappa & The Mothers of Invention*. Во тие снамќорени времиња, кога од секој нов или помалку познат бенд се очекуваше да отсвири нешто што звучи како „Мизар“, се појавија тие, „дечките од Титов Велес“, со оригиналност и луцидност што бараа поинаков сетинг на умот за да бидат сфатени

како што треба, и приказни за обичните нешта, полни со драма и ведрина, навидум наивни, сериозно длабоки. На пример, „Дабл трабл“. Песна што во тие догматски времиња пленеше со игнорирањето на хармонските правила на квинтниот круг, со текст што прави длабинска анализа на општеството, раскажан на навидум наивен начин – од гитарист што свири правејќи перфидни грешки и навидум ненадарен пејач, со сценски прекар *Џими: Цока и Јусуф*.

„Не оддалечувај се премногу од базата, сине, оди до таму каде што си безбеден. / Смали ги амбициите со мене, стари, јас сум скоро безвреден. / Било која цена да ја понудиш, другар, сепак е ниска и нестварна / тоа е кокетирање, тоа е деформација, на младата генерација/ Дабл трабл. // ..Има ли сево ова смисла? Не ли има премногу милиција? / Сè уште живееш со спомени од Стамбол, за Њујорк ствараш илузија. / Дабл трабл“.

Но, тоа е само една од првите. Од нив се очекуваше коментар за секоја трендовски прогласена вредност во општеството, кое веќе драматично се менуваше. Фановите одвреме-навреме и ден-денес ќе си спомнат за стиховите: „Пред дождот и по дождот – магла!“, „Нова Европа, нова Европа – место под сонце за секоја стока“, „Кавијар и лоза, виски и боза“, или стиховите од песната што некогаш им ја одбиле на конкурсот за Макфест, веројатно затоа што го насетиле подбивот кон фестивалот: „А ти би ме фрлила на ајкулите / би пуштила да ме однесат ветровите / но немој да мислиш дека и ти не си ранлива / за рибите и ти би била хранлива“.

Оние што со време ги откриле ги паметат речиси сите свирки на кои „Океан Пацифик“ се појавиле и направиле лудорија. Откако еднаш ги откриле, тешко дека пропуштиле некој од нивните следни настапи – групни или самостојни. Журката е загарантирана, без разлика дали ќе свират во преполн или во празен Куршумли ан, во некоја предавална на некој од техничките факултети во Скопје или во некое кафуле чиј привремен сопственик веќе научил дека нивните свирки носат добар промет.

На една од таквите свирки нè потсети **Идриз Амети**, фронтменот на скопските *Blla Blla Blla*.

– Првпат ги гледав во „Клуб 21“ во *Чаршија*. Изненадување уште од првиот такт: Кои се овие? Од каде се? По некој миг сфатив дека гледам нешто сосема друго од она што дотогаш го имав чуено на македонската сцена. Какво солооо!? Хаа!?!.. Кој е овој? На што е? Имаат ли издание? По таа свирка следеше потрага по нешто нивно и ги следев речиси сите нивни настапи во градот. Тешко тоа некој да го повтори!

Еден од многуте големи почитувачи на „Океан Пацифик“ е и **Горан Станковиќ-Црни**, басистот на легендарните *Sanatorium*. За него „Пацифик“ се најоригиналниот и најлудиот бенд што кога и да е се појавил на македонската сцена.

– Не знам во која категорија на рокот да ги ставам, освен во „Океан Пацифик“. Најконтроверзни настапи и текстови, што, во тоа време, беше многу смело. И до ден-денес ги зборуваме по многу дешавки и заебанции што сме ги поминале по „Рок-фестивалите“. Пејачот, *Велешанецот*, е приказна за себе. Најлудиот. Одлично си парираа со *Цоката* и мислам дека беа најандерграунд бенд, не само по свирка и понашање на *стејџ*, туку и во нивните приватни животи.

За феноменот „Океан Пацифик“ не беше заслужно само неговото јадро: Јусуф и Цока. Луѓето што ги демнеа информациите за секој иден нивни настап знаеја дека има уште нешто што нивните настапи ги прави оригинални и интересни: кого ли ќе донесат за ритам секција? Каква ли формација ќе извадат на сцената? Менувањето на составот беше уште еден битен фактор што нивните настапи ги правеше оригинални. Дали на тапаните ќе седне **Васко Четак** – брат му на Цока, точен како метроном – или, и овојпат ќе дојдат со некој што ќе направи журка со призвук на чочек? Каков басист ќе се појави – **Сокол (Драги)**, мајсторот за штеќање, братучедот на Цока од Кавадарци – или, некој селебрити пријател, од некој друг бенд, кој улетал во последен момент колку да не ја откажат свирката? Како и да е, ќе има журка, и за публиката и за луѓето на сцената.

Такво искуство ни раскажа **Ристо Апостолов**, фронтменот на групата „Водолија“.

– Ми се јавува Цока по телефон и ми вели: ај да свириш бас со нас во Љубаништа, на фестивал. Утредента одам во Кавадарци кај Цока, гоамити ќе вежбаме, но ништо од тоа, бидејќи на Цока му се шеташе, па заглавивме по кафани. Другиот ден, наместо да вежбаме, Цока ме однесе на слава кај негов пријател, а кога му спомнав да повежбаме, бидејќи не ги знам песните, ми рече дека во Љубаништа ќе пробаме. По два дена наводно вежбање, односно шетање низ Кавадарци, тргнавме за Охрид. Кога стигнавме таму и кога падна муабет да вежбаме, Цока на тоа одговори: ако ги имаш увежбано песните и добро ги свириш, не си за во „Океан Пацифик“. И, така, неувежбан, се качив на бина со нив и направивме оригинална свирка, односно го свиревме Моцарт наопаку, ко што би рекол *Цок’та*. Со други зборови, и покрај нивниот навидум несериозен однос, сепак знаеја да направат атмосфера,

користејќи џез, рок и фолк-елементи и текстови што навистина имаа тежина – ни раскажа Ристо.

За крај ни остана уште мислата дека е штета што денешните генерации рокенрол публика немале прилика да го видат тоа, бендот на кој му симнуваа капа сите тогашни авторитети во музиката – од искусниот **Ристо Вртев**, до почетниците што допрва требаше да научат што е *Marshall*. Да формираме ли Фејзбук група за да ги поттикнеме? Хмм.. Изгледа најдобро ќе биде да го послушаме советот на Идриз од *Blla Blla Blla*.

– Не, никако не треба да се обноват. Не би сакал да ми го срушат убавиот спомен, како многу други. Ништо не се добива. Сега има ајкули кои би ги изцвакале и би ги фрлиле на буниште.

Прво објавување: 7 мај 2010 г.

Идриз Амети – *Blla Blla Blla*

Ристо Апостолов – *Водолија*

Горан Станковиќ – *Црни*